

זכרון עולם

האשה
החשובה ודפית
צדקה וחסד

**מרת
ורדה שניצר**

ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חז"ם סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

**מאורות
הדף היומי**

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד

משה שניצר

ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

מסכת זבחים קי"ב-קי"ח ♦ מקוואות ב', י' - ג', ג'

בס"ד, ט"ו טבת תשפ"ו

♦ בעלי חיים זוכים להשגחה פרטית, או האם יתכן שיארע נס לבעל חיים

♦ בעלי החיים שבתקופת המבול, נענשו? בינתם של בעלי החיים הסתלקה מהם

♦ אכילת קרבנות מחוץ לירושלים

♦ שני תנאים לאכילת קדשים

השבוע בגליון

♦ הרשב"א - "שמא שכחת או שמא טעית"

♦ מעקב צמוד אחר בהמה "טריפה"

♦ מדוע "טריפה אינה יולדת?"

♦ בית הכנסת שהושכר תמורת... קפה וסוכר

♦ עליה לרגל טרם עידן בית המקדש

♦ פינוי הריטי בית כנסת, מותר או אסור

♦ הסרת הסכין מן השולחן בברכת המזון

♦ מדוע יש צורך להסיר את הסכין בלילה?

♦ "טריפה אינה יולדת", מדוע, וכיצד נהג ב"טריפה" שילדה

יתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

עיסקה שכזו

רבים הם המעשיות, האגדות והמשלים על נוכלים ערמוניים שהפילו ברשתם תמימים ופקחים כאחד. המשל שלפנינו הוא מן המשובחים שבהם, בו מעורבים סוחר, נוכל ופסיכולוג.

חנוט בחליפת עסקים מהודרת הוא ירד בזריזות מן המרכבה בטרם זו עצרה כליל, ובעוד העגלון מנווט את סוסיו לעצירה מוחלטת, כבר עמד ובחן ענק יהלומים.

המוכר לא הביט בו יותר מפעם אחת. רבים עמדו, רבים בחנו, רבים לטשו עיניים, אך איש עדיין לא קנה. "ענק יהלומים שכזה קונים פעם ביובל", הדגיש בפניו אביו, מייסד העסק, לפני שהלך לעולמו. "תציב אותו בחנות כדי להגביר את הפיתוי בלב הקונה, כך הוא יקנה יהלומן אחד קטנטן, והיה זה שכרך".

הלקוח נעץ עיניים חדות בענק ובמוכר לסירוגין, ולא חדל עד שהמוכר נפנה אליו.

- **מדוע** אין תג מחיר על הענק?

◀◀

דף קיב/ב עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות

בית הכנסת שהושכר תמורת... קפה וסוכר

בדפים האחרונים של מסכת זבחים, הגמרא עוסקת בענייני המשכן, ה"במות" ובדיניהם. כאמור במשנה, המשכן נדד מן המדבר לגלגל, לשילה, לנוב ולגבעון, עד שלבסוף נבנה בית המקדש בירושלים על ידי שלמה המלך. לאחר שנבנה בית המקדש, נאסרה הקרבת קרבן מחוצה לו, אולם, טרם לכן, בהיות המשכן בגלגל, נוב ובגבעון, ניתן היה להקריב קרבנות גם ב"במות", הלא הם מזבחות שהוקמו במקומות שונים לצורך הקרבת קרבנות לקב"ה. וכך נאמר בתוספתא (פרק י"ג ברייתא ח'): "בשעת היתר הבמה, עושה אדם במה על פתח חצירו ועל פתח גינתו, מקריב עליה הוא ובנו ובתו ועבדו ושפחתו".

עליה לרגל טרם עידן בית המקדש: הרמב"ן (דברים טז/ט) מעורר שאלה עקרונית, האם נהגה מצות עליה לרגל במועדים, קודם בניית בית המקדש [ועיין בדבריו שם יב/ח שקבע כי בוודאי לא התחייבו לעלות לרגל למשכן, ויתכן שרק במדבר]. היו שהוכיחו זאת, מן המסופר בנביא (שמואל א') על אלקנה שהיה עולה לרגל למשכן שילה, ומן הגמרא (חגיגה ו/א), שאף מפלפלת בדבר בקשר להלכות עליה לרגל. אכן, המהר"צ חיות (שו"ת סימן ז' ומובא ב"פסקי תשובה" סימן ש"ט) כתב, כי מלשון הרמב"ם העוסק במצווה זו משמע, כי היא נהגה גם במשכן [וע"ע בספר המפתח על הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"א הל' א, ובהגהות על הרמב"ן יב/ח בהוצאת מוסד הרב קוק].

מאחר שהקרבה על הבמות נאסרה לעולם לאחר בניית בית המקדש, לא הובאו פרטי דיני הבמה בספרים העוסקים בהלכה, אולם, מעניין לגלות כיצד שני נושאים הלכתיים שונים זה מזה, משיקים לדיני ה"במה" כלהלן.

לעילוי נשמת

ר' משה איסר פינקלשטיין ז"ל ב"ר חיים יוסף יצחק ז"ל

נלב"ע י"ח טבת התשע"ג **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **יצחק גרינבלום** ז"ל

ב"ר יעקב יונה ז"ל

נלב"ע י"ח טבת תשכ"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת **גרינבלום** שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **מאיר הירש** ז"ל

ב"ר יהושע צבי ז"ל

נלב"ע כ' בטבת תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת **הירש** שיחיו - ירושלים

זעילוי נשמת

הר"ר **יששכר בן דוד** ז"ל

ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל

נלב"ע ט"ו בטבת תשנ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

פינוי רהיטי בית כנסת, מותר או אסור: אחת מקהילות ישראל בגולה, הציעה את שאלתה לפני גדול הדור, הגאון רבי משה סופר זצ"ל, הלא הוא ה"חתם סופר" (ש"ת אורח סימן ל"ב). שנים רבות לפני כן "מימים רבים ושנים קדמוניות", בני הקהילה הגיעו להסדר עם שר המחוז, על שכירת מגרש לבניית בית הכנסת, "ושכר קצבו לתת להשר א' כיכר קאפע / קפה/ וא' כיכר צוקר / סוכר/ לכל שנה". עקב שינויים קיצוניים במבנה הכלכלה, האמיר מחירים של הקפה והסוכר, עד שיכולתם של בני הקהילה לעמוד בתשלום הנדרש הלכה ופחתה והם ביקשו לפנות את המקום. בהצעה זו, הכרוכה במספר שאלות בהלכות סתירת בית הכנסת, דן ה"חתם סופר", ובתוך מכלול הנושאים שהעסיקוהו הוא גם קבע, כי בפינוי מטלטלי בית הכנסת אין משום איסור סתירת בית הכנסת, ואף הביא ראיה לדבר מ"במות", כלהלן.

כידוע, אסור לנתוץ אבן מאבני המזבח. ה"חתם סופר" מסיק, כי דין זהה קיים לגבי הבמות - "אין ספק שאסור לנתוץ אבן מבמה", שכן, לא ייגרע דינה של ה"במה" מבית כנסת שאסור לנתוץ, ולא זו בלבד, אלא שאף בשעה שכבר נאסרו הבמות, עדיין אסור לנתוץ את הבמות שהועמדו על תילן טרם לכן בהיתר. והנה, בכל זאת, דוד המלך טלטל את ארון הברית מ"במה" אחת לרעותה, מבית שמש לבית עובד אדום ומשם לעיר דוד, הרי לנו, כי מותר לנייד ולפנות חפצים ממקום שהוא משכן לה' ואין זה נחשב כסתירתו [לאור האיסור לנתוץ את הבמות גם לאחר האיסור להקריב עליהן, הוא מסביר את אי הריסתן על ידי מלכי יהודה שהלכו בדרך הישר והטוב, ולפיכך נוצר המצב המתואר בנביא פעמים רבות: "עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות", עד אשר חזקיהו המלך נאלץ להסיר את הבמות "למיגדר מילתא", ועיין שם ביאור נוסף].

הסרת הסכין מן השולחן בברכת המזון: ומכאן, לשולחן האוכל שלנו. מנהג עתיק יומין לכסות את הסכין בשעת ברכת המזון ("שולחן ערוך" אורח ק"פ סעיף ה'), ואחד הטעמים לכך הוא, מאחר שהשולחן דומה למזבח, וכפי שאין לבנות את המזבח בכלי ברזל, כנאמר (דברים כז/ה) "לא תניף עליהם ברזל", משום שהמזבח מאריך ימיו של האדם והברזל מקצר את ימיו של האדם, כך אין להשאיר את הסכין על השולחן הדומה למזבח. ה"מגן אברהם" (ס"ק ה') כותב, כי בשבת ובימים טובים אין מקפידים על מנהג זה, כמבואר ב"שולחן ערוך" (שם) משום שבימים אלה שבהם אין בונים את המזבח, השולחן אינו רומז למזבח ואין כל עילה להסיר את הסכין מעליו.

מדוע יש צורך להסיר את הסכין בלילה? מספר אחרונים תמחו על כך, אם בשבת אין להסיר את הסכין, משום שבשבת אין בונים את המזבח, גם אין להסיר את הסכין בלילה, משום שבבליה אין בונים את בית המקדש (רמב"ם הל' בית הבחירה פרק י"א הל' י"ב), ובכללו את המזבח? (ראה "ערוך לנר" סוכה מא, "רביד הזהב" על התורה סוף יתרו, "הר צבי" והגהותיו שם, ועוד). הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדוינסק זצ"ל ("משך חכמה" שמות כ/כב) מיישב את המנהג: גם על מזבח של "במה" אסור להניף ברזל, ובכל זאת, בנייתו מותרת בלילה, לפיכך, גם בלילה יש להסיר את הסכין מן השולחן...

דף קטז/א הניחא למאן דאמר טריפה אינה יולדת

"טריפה אינה יולדת", מדוע, וכיצד ננהג ב"טריפה" שילדה

כידוע, בהמה שלקתה באחד מאבריה, ומחמת כך היא אינה יכולה לחיות מעל שנים עשר חודש, הרי היא "טריפה" שאסורה באכילה [כן הוא להלכה, עיין חולין מב/א בסוגיית טריפה חיה או אינה חיה]. בהמה שהיא "טריפה" גם אינה ראויה לשמש כקרבן, ובסוגייתנו מבואר, כי אף בני נח, אשר רשאים להביא קרבן בעל מום, לא יביאו קרבן "טריפה". זאת אנו למדים מנה, אשר ביציאתו מן התיבה הקריב קרבנות מן הבהמות ששרדו בתיבתו, והגמרא דורשת מן הפסוקים, כי בהמות "טריפה" לא נכנסו אליה. בקשר לכך, מבואר בגמרא, שקיימת מחלוקת אם בהמת "טריפה" יכולה ללדת, ובמחלוקת זו נתמקד במאמרנו זה.

להלכה נפסק (רמב"ם הל' שחיטה פרק י"א הל' א', "שולחן ערוך" יו"ד סימן נ"ז סעיף י"ח), שבהמת "טריפה" אינה יולדת. לפיכך, אם התעורר ספק על בהמה מסויימת אם "טריפה" היא אם לאו, ולאחר מכן היא ילדה, ניתן להסתמך על לידתה כהוכחה לכך שאינה בהמת "טריפה".

הדין נותן, כי גם בהמה אשר הוחזקה כ"טריפה" וילדה לאחר מכן, תסיר על ידי כך את דין ה"טריפה" שדבק בה, שהרי אם "טריפה" היא, כיצד ילדה. אף על פי כן, כתבו הפוסקים (רמ"א שם ע"פ דברי הראשונים) ש"טריפה" שילדה, אינה נחלצת על ידי כך מדין "טריפה", ורק ספק "טריפה" שילדה מבטלת על ידי כך את הספק. בהבנת הדברים קיימות שתי גישות שונות, כלהלן.

יש הסוברים, כי קביעה זו, ש"טריפה" אינה יולדת, אינה ודאית, ולפיכך, כאשר בהמת "טריפה" ילדה, ניתן לשער כי היא נמנית על מיעוט הבהמות שגם בהיותן "טריפה" הן מסוגלות ללדת. רק כאשר בהמה ספק "טריפה" ילדה, ניתן לומר כי מאחר שרוב הבהמות ה"טריפות" אינן יולדות, מסתבר שהבהמה שלפנינו אינה "טריפה" (מאירי חולין מב/א, "פרי מגדים" בשפתי דעת סימן ל' ס"ק ה' לענין י"ב חודש, ו"פלת" ו"כתב סופר" הנ"ל לענין לידה).

הרשב"א - "שמה שכחת או שמה טעית": לעומת זאת, כאשר הרשב"א (ש"ת ח"א סימן צ"ח נשאל, כיצד להתייחס ל"טריפה" שילדה, הגיב בחריפות, כי אין מציאות כזו "וכאילו אתה מעיד

- אין מחיר...

- בכל זאת...

- כשתרצה לקנות, נדבר.

- אני רוצה.

- כמה כסף יש לך?

- זה לא העניין.

המוכר בחן את הלקוח בעיניים שחשדנות וחמדנות שימשו בהן בערבוביה. אם הוא דובר אמת, זו עשויה להיות עסקת חייו. אם לאו - לפחות יקנה "הלומון".

- מי אתה?

- **אותי** אינך מכיר, אך על אבי ודאי שמעת, פרופסור...

המוכר הנהן בראשו. שמו של הפרופסור, מומחה להפרעות נפשיות, נישא בהערצה בפי כל.

- **אבי** שלח אותי כדי לקנות לך כלתי את התכשיט היקר ביותר. הוא טוען שזה יכול להוות בסיס לחיי נישואין מאושרים.

- **אבא** שלך צודק מאד, הסכים המוכר בכל נפשו. חבל שאחרים לא חושבים כך.

- **תבוא** איתי להראות לו את הענק?

- **בשמחה**.

המוכר הגיף את החנות, ובחפזו אף לא הפך על פניו את השלט "תכף אשוב", והודרו בעקבות הלקוח. עתה כבר קיננה בו גם סקרנות. מימיו לא פגש את הפרופסור המדופלם, זו הזדמנות פז להציג לפניו שאלות אחדות שהטרידו את מנוחתו - **המתן** כאן בטורקלין, אכנס לאבי ואראה לו את הענק ואחר כך נסגור עסקה.

הוא חכך את ידי בנהגה, לגם כוס חמין ששפת לו אחד הפקידים, וחכך את ידי בעצבנות-מה, כששעון האורלוגין תקתק.

לאחר עשרים דקות הוא מצא את עצמו יושב על הספה המפורסמת מול זוגיותו המעוגלות של הפרופסור, משל אמרו: העולם-עגלגל-היום-למטה-מחר-למעלה.

- **"הכסף"**, פלט הסוחר. מרוב מבוכה הוא לא מצא מילה אחרת לפתוח בה.

הפרופסור תלה בו מבט רחמימאי כאומר: עוד-תצא-מזה, ושאל "מתי זה התחיל?"

- **לפני** שעה קלה הבן שלך הופיע אצלי בחנות ואמר שהוא רוצה לקנות...

- **"אני** מוכן לעזור לך. אלוהו אותך בכל המשועולים, מפותלים ומשוגגים ככל שיהיו. אך עליך להיות פתוח עימי. מתי התחלת לדמיין שיש לי בן ושמכרת לו ענק יהלומים?"

דמו אזל. מחשבותיו עצרו.

עסקת חייו.

יחד ישבו הפרופסור הנבוך והסוחר האומלל וניסו להבין "מתי זה התחיל". איך אירע שהנוכל הצליח להערים על הפרופסור ולספר לו כי הוא יביא לטיפולו אדם המדמיין כי הוא סוחר יהלומים שמכר לו ענק, ולתת לנוכל לחמוק מדלת צדדית כדי להמלט מהטרדותיו...

★ ★ ★

זהו רק משל, דוגמה, זעיר מזעיר, לתחושה שעלול לחוש מי שגילה כי כל חייו הוא היה הנוכל של עצמו... עמל במקום הלא נכון.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.
פסק: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קיב/ב באו לשילה

מקומות המשכן והמקדש רמוזים בפסוק עצמו!

באמת פלא הוא, כותב הגאון מאוסטרובצה ז"ע"א, כי לא נכתב בתורה מקום בית המקדש. אולם רמז רמזה תורה (דברים יב/יד, יב/יח ועוד): "במקום אשר יבחר ה'... התיבה יבחר" מורכבת מן האותיות, "יוד", "בית", "חית", "ריש".

החלק הנסתר מאותיות אלו, היינו, החלק משם האות שאינו מופיע במילה, הן האותיות: וד, ית, ית, ש, שמניין עולה לאלף מאה ושלשים. אף המילים **שילה, נוב, גבעון, ירושלים**, מקומות המשכן והמקדש, עולים במדויק למניין זה!...

התורה רמזה במילה "יבחר", איה הם המקומות שבהם יבחר ה' לשכן את שמו.

דף קי"ב/ב ומשוקם המשכן

שבע יפול צדיק וקם

פתח ואמר האדמו"ר מגור ה"בית ישראל" זיע"א: אבא, בעל ה"אמרי אמת" זיע"א, פירש את דברי התורה כהנים (צו) האומר, שמשה רבינו העמיד ופירק את כל **שבעת** המקדשות שקמו ונתפרקו: המשכן שבמדבר, שבגלגל, שבנו, שבגבעון, שבשילה, ובית ראשון ובית שני.

ואני אומר, כי פעל בכך, שאפילו אם דורות מאוחרים בדורינו יפלו יהודים ויחלשו בעבודת ה', יוכלו לקום שוב ושוב, **שבע** יפול צדיק וקם - לא יהיה יאוש... ("פאר ישראל" ג - ז).

דף קי"א/א וריח ניחוח

בקשת דוד על קרבנות לריח ניחוח

על פי האמור בגמרתנו, כי אין ריח ניחוח בבמה, ניתן להבין היטב את בקשת דוד המלך, בעת שעמד בזמן היתר הבמות והתפלל על בנין בית המקדש שבירושלים (תהלים נא, כא): "היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלם, **אז תחפץ** זבחי דצק עולה וכליל". רק בבית המקדש העתידי יעלו הזבחים לרצון ולחפץ, לריח ניחוח לפניך... ("משך חכמה" בתחילת ויקרא).

דף קט"ו/א רש"י ד"ה יכול שאני מוציא

אל "פסח" אהל מועד

טעויות רבות השתרו במהדורות הגמרא עת הורקו מילותיה מדפוס לדפוס. סוג מסויים של טעויות נפוץ עדיין ברוב המהדורות: ברש"י ד"ה "יכול שאני מוציא", הפסוק **"אל פתח** אוהל מועד", מצוטט: **"אל פסח"**.

מאחר שבהברה האשכנזית נשמעת המילה פתח כפסח, נוצר שיבוש מגוון זה...

דוגמא דומה היא האמור ב"בית יוסף" (אהע"ז סי' ע"ז ד"ה "כתב המרדכי") כי אשה "אינה שוה לבעלה", כשצריך כמובן לומר "אינה **שבה**" ("העקוב למישור", י"א).

דף קט"ו/א הבאים מאלהן

האוכל לא בא לבד

כתב הגרי"ז מבריסק זצ"ל:

בדברי הגמרא כאן, האומרת כי בעלי החיים באו מאלהם אל תיבת נח, נתחווה לי מילה בתורה.

לאחר שנאמר לנו כי יביא את בעלי החיים אל התיבה, נאמר (בראשית ו/א): **"ואתה** קח לך מכל מאכל אשר יאכל".

מדוע הדגישה התורה "ואתה"?

אלא, מאחר שבעלי החיים יבואו מאלהם דרך נס, הקב"ה הדגיש לנו, כי את האוכל עליו להביא בעצמו... "ואתה קח לך" (חידושי מור"ר הלוי על התורה, נח).

דף קט"ו/א כשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו

כיצד ניתן לשמוע בת קול

"כשניתנה תורה לישראל", אמר ר"א המודעי, "היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו".

אמרו בשם הבעל שם טוב זיע"א: **מי** שזוכה לכך, על ידי שמקדש ומטהר עצמו, יכול גם בזמן הזה לשמוע את מעמד הר סיני... ("כתר תורה", משפטים).

דף קט"ו/ב ויקן דוד את הגרן

סגולה נגד מגיפות

גמרתנו מביאה את הפסוקים העוסקים ברכישת גורן ארונה על ידי דוד המלך לשם בנין בית המקדש.

קניית גורן ארונה על ידי דוד המלך התרחשה לאחר שפרצה מגיפה בעם ישראל.

מזה, דרש רבי אהרן מצאנז זצ"ל, יש ללמוד, כי ניתן לעצור מגיפות על ידי קניית מקום לבית כנסת.

על שאי אפשר שראית אותו בעיניך... שמא שכחת, או שמא טעית, או שמא נתחלף לך בזמן או שמא נתחלפה לך בהמה זו באחרת", ולא נחה דעתו עד שכתב, כי אם ימצא אי מי שיעיד שראה בהמה טריפה שילדה "יבטל המעיד ואלף כיוצא בו ואל תבטל נקודה אחת ממה שהסכימו בו חכמי ישראל הקדושים הנביאים ובני נביאים ודברים שנאמרו למשה מסיני". זאת, מאחר שלדעתו הקביעה ש"טריפה" אינה יולדת, חלה על כל הבהמות ללא יוצא מן הכלל.

מעקב צמוד אחר בהמה "טריפה": ובכל זאת, כיצד יש להתייחס למקרה שבו נערך מעקב צמוד ומדוקדק אחר בהמה "טריפה" והכל נוכחים לדעת כי היא ילדה, או שהיא האריכה ימים יותר משנים עשר חודש? מקרה כזה אומר הרשב"א (ועיי' ש"ך יו"ד סימן נ"ז ס"ק מ"ח, ו"פרי חדש" שם ס"ק נ'), ייאלץ אותנו להודות כי לבהמה זו אירע נס משמים! שכן, באופן טבעי "טריפה" אינה יולדת [ראה בהרחבה במאמר הבא].

נוכחנו לדעת, כי לכל הדעות, בהמה שהתעורר ספק אם היא "טריפה", ולאחר מכן היא ילדה, יצאה מכלל "טריפה". עדיין עלינו לברר, האם הלידה לבדה מוכיחה שאינה טריפה, או שמא התעברותה ולידתה הם המוכיחים על כך. נידון זה יבוא לידי ביטוי בבהמה שהתעברה ולאחר מכן התעורר ספק אם היא טריפה, האם לידתה מהווה הוכחה שאינה טריפה?

מדוע "טריפה אינה יולדת"? ובכן, כדי לענות על שאלה זו, עלינו לעמוד על מהות הסיבה שבגינה "טריפה" אינה יכולה ללדת. האם הדבר כן משום שאין בכחה להתעבר, או אולי בשל כך שהלידה קשה עליה, או שמא שתי הסיבות יחדיו הן הבסיס לקביעה ש"טריפה" אינה יולדת. אם בהמת "טריפה" אינה יולדת משום שאין בכחה להתעבר, הרי בהמה זו שהיתה מעוברת עוד בטרם התעורר הספק לגביה, לא הוכיחה בלידתה שאינה "טריפה", אולם, אם "טריפה" אינה יולדת משום שהלידה קשה עליה, גם בהמה זו, יצאה מכלל ספק "טריפה" (עיי' מאירי חולין נז/ב, "פרי מגדים" פתיחה לה' טרפות, בה"ג הל' טריפות, "מחזיק ברכה" יו"ד סימן נ"ז ס"ק י"ד בדעת הרמב"ם וספר התרומות והסמ"ג, "שולחן ערוך" יו"ד סימן נ"ז סעיף י"ח - שרק עיבור ולידה מהווים סימן בספק טריפה, "ים של שלמה" חולין פ"ג סימן פ' ו"עצי ברושים" סימן ל"א, "חקרי לב" יו"ד סימן כ"ז).

דף קט"ז/א הניחא למאן דאמר טריפה אינה יולדת

בעלי חיים זוכים להשגחה פרטית, או האם יתכן שיארע נס לבעל חיים

כמבואר בהרחבה במאמר הקודם, לדעת הרשב"א (שו"ת ח"א סימן צ"ח), בהמה "טריפה" אינה יכולה ללדת. הרשב"א כה איתן בשיטתו, עד שכתב, כי אף אם אדם ערך מעקב צמוד ומדוקדק אחר בהמת "טריפה" ונוכח כי היא ילדה, עליו לדעת כי הוא עד לנס פלאי משמים! משום ש"טריפה" אינה יולדת.

דבריו אלו, אודות נס שיארע לבעל חיים, נידונו רבות בין האחרונים, ועוררו מחדש פולמוס עתיק, אם בעלי חיים נתונים להשגחה פרטית, או שמא יש השגחה על המין בכללותו, אם ישרוד בעולמנו או ייכחד (ראה רמב"ם ב"מורה נבוכים", "שומרי אמונים" הקדמון ח"ב סימן פ"א, ובפרקי מבוא שם שהרחיב בדעות בענין וב"יערות דבש" ח"ב דרוש ו'). מדברי הרשב"א, סבור רבי אברהם בן מרדכי הלוי [שימש כראש רבני מצרים לפני כארבע מאות שנה] "גינת ורדים" גן המלך סימן קמ"א, מוכח, כי לדעתו, גם בעלי חיים זוכים להשגחה פרטית, שאם לא כן, כיצד ניתן לתלות שאירע נס לבהמת ה"טריפה".

בעלי החיים שבתקופת המבול, נענשו? בעל ה"גינת ורדים", אף מסתמך על הנאמר בסוגייתנו לביסוס שיטתו. בגמרתנו מסופר, שלתיבת נח לא נכנסו כי אם בהמות שלא נעשתה בהן עבירה, ואילו הבהמות האחרות נידונו למות במי המבול. הרי לנו, כי קיימת גם קיימת השגחה פרטית על בעלי חיים, מי לחיים ומי למוות [ראוי להדגיש, כי בסוגייתנו יש נידון אם לגרוס דבר זה, וכפי שכתב המהרש"א, גירסה זו אינה מובנת. מכל מקום, בסנהדרין קח/ב מוזכר דבר זה בגמרא ומשמעות הגמ' שם, שלא נכנסו כלל, בין טהורות ובין טמאות].

בינתם של בעלי החיים הסתלקה מהם: ואילו בעל ה"חקרי לב" (יו"ד סימן כ"ו) מאריך בדבריו לחלוק על שיטה זו, ואת דברי גמרתנו, בה מבואר, כי בעלי החיים החוטאים לא נכנסו לתיבת נח, הוא מייחס (עפ"י פירושו של מהר"ש יפה) לשינוי הקיצוני שחל בבעלי החיים. אפשר, הוא אומר, שבעלי החיים שבתקופת נח, היו בצביונם השלם כבריאתם בששת ימי בראשית, והללו ניחוו במעט דעת ולפיכך נענשו! ואילו בעלי החיים של ימינו... [ע"ע באברבנל בראשית ט/ה, וב"שפתי חיים" להגר"ח פרידלנדר זצ"ל, אמונה והשגחה א' בירור בעניין השגחה פרטית לבע"ח].

נידון זה חובק עולם ומלואו, ולסיום נציין את המסופר בירושלמי (שביעית פ"ט, הובא בתוס' עבודה זרה טז/ב ד"ה "דימוס פטור אתה") על רבי שמעון שראה צייד המנסה לצוד עופות, והיתה בת קול יוצאת וקובעת איזה עוף ינצל מחיצו של הצייד, ואיזה יפול למרגלותיו. מעשה זה נמנה על ידי בעל "התניא" עם מספר דוגמאות נוספות שהביא, כדי להוכיח שיש השגחה פרטית על בעלי חיים ראוי לציין, כי נידון זה מתמקד בהנהגת הקב"ה בהשגחה פרטית על בעלי חיים, אך ברור ופשוט לכל בר דעת, כי כל נעשה, חי וקיים בעולמנו, הוא על פי רצון הבורא יתברך, כנאמר (נחמיה ט/ו ואתה מחיה את כולם".

דף קי"ב/ב קדשים קלים ומעשר שני לפניו מן החומה

אכילת קרבנות מחוץ לירושלים

בגמרתנו מבואר, כי בשונה מקרבנות "קדשי קדשים", שיש לאוכלם בבית המקדש בלבד, ניתן לאכול "קדשים קלים" בכל חלקי ירושלים. לדעת בעל התוספות יום טוב, ייחודיותה של ירושלים לגבי אכילת "קדשים קלים", נובעת מן החומה שהקיפה את העיר והקנתה לה מעמד של "מחנה ישראל", שמצורעים אסורים להכנס אליו. לפיכך, הוא תמה, הלא היו בארץ ישראל ערים נוספות מוקפות חומה (עיין כלים פרק א' משנה ז'), ומדוע גמרתנו ציינה את ירושלים בלבד. אין זאת, הוא מיישב, אלא משום שהערים הנוספות מוקפות החומה, רחוקות מירושלים, ולא ניתן להוציא ממנה אליהן "קדשים קלים" שנשחטו בה, משום שבשר היוצא מתחום אכילתו נפסל. לפיכך, ציינה גמרתנו את ירושלים בלבד.

אכילת לחמי תודה מחוץ לירושלים: בכל זאת, בעולם הישיבות לא ויתרו, חיפשו ותרמו אחר אפשרות לאכילת קדשים קלים מחוץ לירושלים ומצאו: על המביא קרבן תודה מוטל לאפות ארבעים חלות תודה. בעל הקרבן יכול להשאירן בעירו, לשחוט את קרבן התודה בירושלים, ולשוב לעירו מוקפת החומה כדי לאכול בה את החלות אשר הפכו ל"קדשים קלים"... שבה אם כן הקושיה לאיתנה, מדוע הזכירה המשנה את ירושלים בלבד [ועיין בספר "זרע אברהם" ובספר "מקור ברוך" שהעלו אפשרויות נוספות שלא יהיה פסול יוצא].

אכן, בשם רבי חיים מבריסק זצ"ל מוסרים, כי מדברי הרמב"ם עולה שלא כדעת התוספות יום טוב, ולא כל עיר המוקפת חומה מוכשרת לאכילת "קדשים קלים". שהנה, כתב הרמב"ם (הל' ביאת מקדש הל' ח'), כי מצורע הנכנס לירושלים - לוקה, לא כן אם נכנס לעיר אחרת מוקפת חומה. הרי, שחומתה של ירושלים קידשתה, יותר משקידשו שאר החומות את עיריהן.

שני תנאים לאכילת קדשים: לא זו בלבד, אלא שמדברי רש"י (קי"ב/ב ד"ה "לפנים מן החומה") אף עולה, כי שני תנאים שונים נדרשים לאכילת "קדשים קלים". א. מחנה ישראל. ב. "ואכלת שם לפני ה'". מעתה, אף אם שאר הערים מוקפות החומה מחנה ישראל הנה, הרי אינן "לפני ה'", והעיר ירושלים בלבד עונה על הגדרה זו [הכרח לפרש כן לרש"י, משום שלדעתו, פסחים ס"ז/א, מצורע לוקה בכניסתו לכל מחנה ישראל, וכן דעת ר"ש בכלים פרק א' משנה ז']. (ספר "שלמי יוסף" עמ"ס זבחים סימן ק"ז מאת הרה"ג ר' אהרן ולדמן).

אף הוא העיד על רבי שלום מבעלזא זצ"ל, שכאשר שלחו להודיעו על מחלת ילדים שהתפרצה במלוא עוזה, השיב, כי יש לברר, אם יש להם בית הכנסת משלהם קנין קנין עולם... (ספר "דיבורים קדושים" בסוף מגד ארץ).

דף קי"ב/ב איש הישר בעיניו יעשה
ירידת הדורות

היה רבי זלמן סורוצקין זצ"ל אומר באנחה: **בוא** וראה מה בין דורות הראשונים לדורות האחרונים. בדורות ההם, כשאמרו "איש כל הישר בעיניו יעשה", הכוונה היתה להקרב קרבנות לה' בכל מקום שרק ניתן. ואילו בדורות אלו, כאשר אומרים "איש כל הישר בעיניו יעשה" הכוונה לגניבה וגזילה, רציחה ועבודה זרה, ה' ירחם... ("אזניים לתורה").

דף קי"ב/ב בן פרת יוסף

בנות צעדה עלי שור

חז"ל דרשו מהפסוק, כי בימי המשכן, שהיה בחלקו של יוסף, אכלו קדשים בכל מקום שנראה הימנו המשכן, אבל בבית המקדש שבירושלים הקדשים נאכלו בתוך החומה בלבד. **זהו**, אמר ה"חידושי הרי"ם" זצ"ל, פירוש הפסוק (בראשית מט/כב) "בן פורת עלי עין" - אצל יוסף נתפשטה הקדושה עד למקום שהעין מגעת. אולם "בנות צעדה עלי שור" - אצל שאר השבטים, בני יעקב, הגיעה הקדושה עד החומה...

לעילוי נשמת

מרת **חנה צירל וינדרבוים** ע"ה

ב"ר ישראל יעקב ז"ל נלב"ע י"ד בטבת תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שושנה ברגר** ע"ה

ב"ר אברהם שיוביץ ז"ל נלב"ע י"ט בטבת תשע"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחות **לוסטיג**, **קוק** ו**כרמל** ה"ו

לעילוי נשמת

הר"ר **אלתר אהרון יצחק הרשקוביץ** ז"ל

ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע י"ז טבת תשע"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרבנית **מאשה מרקוביץ** ע"ה

בת ר' נחום יואל הלוי ז"ל נלב"ע י"ט בטבת תשל"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידו
הר"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו

מאירים את מסכת מנחות

הופיע
מסכתות
מנחות

• בתוספת משניות בגליון הדף להשלמת לימוד הש"ס • בסוף הכרך נוסף ביאור למשניות - 'מאורות המשנה' • להשלמת הלימוד ב'הלכה למעשה' צורף החיבור הנפלא 'מאורות ההלכה' הדגושות בתחילת ענין בתוספות

לראשונה: מוצא מוקד מפורסם עתק חשק ללימוד

• נוסח הגמרא והמפרשים מוגה ומתוקן כמיטב המסורת של מהדורות הש"ס של 'עוז והדר' • הגמרא, הרש"י והתוספות מוקדים ומפוסקים בדיוק ובשלמות • רקע מיוחד להקלת הקריאה ולמנועת כאבי עיניים

הגמרא המושלמת המחבבת את הש"ס על לומדיה

מוקד ישיר לגמרות "דף היומי": 02-804-3333